

дакле, није да прикаже појединачне, природне предмете, него да се себи и другима у опажању представе објективна схватања или *опште мисли*. Управо на овим темељима треба разумети због чега у повесном смислу настају толико различите, а нужне форме уметности. Хегел, наиме, сматра да су нпр. схватања народа апстрактна, што значи *неодређена у сâмима себи*, због чега у њима прилагођеној, симболичкој форми уметности, човек прибегава средству које је исто тако апстрактно: материјалном као таквом, „ономе што је огромно и тешко“. Адорно, на пример, упућује на Хегелову тезу према којој, док год постоји свест о патњи људског рода, мора постојати и уметност, као објективна форма те свести. Хегел, дакле, види уметност као моћан медијум којим се *чулно* представља *мисаона* садржина, уколико је та садржина хармонична, таква ће бити и уметност; уколико је у унутрашњем дисбалансу, и уметност ће бити у дисбалансу. У *Историји естетике* (Гилберт-Кун) упућује се на анегдоту насталу приликом Хегеловог слушања Шекспировог *Отела*, када су му се, наводно, *отеле* речи: „Како је морао бити растрган у свом унутрашњем животу тај човек – Шекспир – кад тако представља ствари“ Дакле, идеја уметности није да представља *сирову чулност* и страст, већ напротив: такву снагу уметност *ублажава* и представља људима смисао онога што човек у таквом стању осећа или извршава. Са друге стране, ако се уметност држи општости у циљу *апстрактног проучавања*, тада се оно сликовито и чулно појављују само као спољашњи и сувишни украс. Уметност мора да постигне баланс између идеје и чулности, иначе ће уметничко дело бити „разбијено“. Људски, или слободни, дух мора „да се посредује властитим повијесним ликовима, и мора да се *губи у њима*“, да би потом себе „опозвао“ из тих ликова и вратио себи.

Ако се има у виду да уметност на чулни начин изражава *идеју*, односно – истину, намеће се питање које се у различитим облицима постављало од античког доба до данас: да ли уметност треба да буде едукативна? На отварање тог питања наводи и Хегелова теза: „Уметност је у ствари постала права *учитељица* народа“, па је потребно размотрити у каквом односу стоје уметност и педагошки, тј. едукативни циљеви. Хегел указује на опасност до које може да доведе тумачење уметности као едукативног *средства*, тврдећи да, уколико се сврха уметности ограничи на корист од поучавања, друга важна карактеристика уметности – *изазивање допадања* – неминовно мора да се прогласи за несуштинску, чиме се заправо долази до једностраног става да уметност своју супстанцију треба да има „само у корисности од поуке чију пратиљу она представља.“ Чак и када је циљ којем се уметност подвргава племенит, висок и